

Osmanlı Devleti'nde eskiden kullanılan çeyrek İstanbul kilesi hacmindeki şiniğin (= 2 kutu / temür = 4 zarf) metrik karşılığı 9,25 litre iken 26 Eylül 1869 tarihli ölçü reformu ile 1 kile-i a'şârî = 10 onluk = 100 ölçek = 100 litre eşitliği kabul edilmiştir. Yeni ölçülerin tanzim, tensik ve kullanım şekilleri hakkında olup eski ölçülerin karşılıklarını gösteren listeleri de ihtiva eden 29 Şevval 1298 (24 Eylül 1881) tarihli kararname ile de şu eşitlik benimsenmiştir: 1 yeni kile (hektolitre) = 10 şinik (dekalitre) = 100 ölçek (litre) = 1000 kutu (desilitre) = 10.000 zarf (santilitre). Fransa Ticaret Odası bülteninde kaydedilen bilgilere ve Osmanlı Düyûn-ı Umûmiyye İdare-i verilerine dayanan George Young'a göre 1890'larda şu şinikler kullanılmaktaydı:

Anadolu	0,5 yerel ölçek	10 lt.	7,1875 kg.
Mardin ve Samsun	0,0625 yerel kile		15 okka = 19,244175 kg.
Sivas	1/28 yerel kile	10 lt.	
Midilli	10 yerel ölçek	10 lt.	10,9 kg. [?]
İnebolu	2 yarım veya 4 hak	20 lt.	18,376 kg. tahıl
Selânik ve Manastır	0,25 yerel kile veya 2 yarım	40 lt.	11,25-13,75 okka = 14,43313125-17,64049375 kg. (yulaf için) 21,75-23 okka = 27,90405375- 29,507735 kg. (mısır için) 20-22,5 okka = 25,6589-28,8662625 kg. (cavdar için)

(Corps de droit ottoman, IV, 372-374)

Bunlara ilâve olarak M. Vekov şiniğin XVIII-XX. yüzyıllar arasında ölçtüğü buğdayın ağırlığı için şu değerleri vermektedir: Varna'da 11 okka, Sofya'da 10, 12 ve 14 kg., Trakya'da 15 kg., Makedonya'da 10 okka (*Bulgarian Historical Review*, XXVI/1-2 [1998], s. 133-134). Günümüzde Bilecik, Isparta, Ankara ve Adana gibi birçok şehirde tahıl ve bakliyat ölçümünde kullanılan ve bu ürünlerden yaklaşık 8 kg. alan ölçüğe de şinik adı verilmektedir (*Derleme Sözlüğü*, III, 1228). Konya ve Aksaray gibi illerde rastlanan şinik Konya kilesinin yirmi dördte birine denk gelirken Balıkesir'deki 12 okkaya, Afyon'daki yaklaşık 6 kiloya eşittir (*Zanaat Terimleri Sözlüğü*, s. 182; Kaymaz, sy. 9-10 [1998], s. 403). Bu ölçek, 1 şinik hacmindeki tohumla ekilebilen yüzey genişliğini belirtmek üzere alan ölçüsü birimi olarak da kullanılmaktadır (şiniğin değerinin çoğunlukla kendi cinsinden ifade edildiği ölçülerle ilgili geniş bilgi için bk. **KİLE**; **OKKA**).

BİBLİYOGRAFYA :

Derleme Sözlüğü, Ankara 1965, III, 1067, 1228; *Zanaat Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1976, s. 182; W. F. Arndt – F. W. Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, Chicago-London 1979, s. 883; Ch. T. Lewis – Ch. Short, *A Latin Dictionary*, Oxford 1993, s. 327; Emir Necipoviç Necip, *Yeni*

Uygur Türkçesi Sözlüğü (trc. İklil Kurban), Ankara 1995, s. 63, 379; L. Costaz, *Dictionnaire syriaque-français*, Beyrouth, ts. (Imprimerie Catholique), s. 371; Recep Toparlı v.dğr., *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara 2003, s. 253; Epiphanius, *Epiphanius' Treatise on Weight and Measures: The Syriac Version* (ed. J. E. Dean), Chicago 1935, s. 13, 46-47; *Fi 29 Şevval Sene 1298 ve fi 11 Eylül Sene 1297 Târihiyle Şeref-müteallik Buyurulan İrâde-i Seniyye-i Hazret-i Pâdişâhî Mûcibince Yeni Ölçülerin Tanzim ve Tensikiyle Suver-i İcraiyyesi Hakkında Kararnâmedir*, İstanbul 1299, s. 4-5; G. Young, *Corps de droit ottoman*, Oxford 1906, IV, 372-374; Barkan, *Kanunlar*, s. 289; A. v. Gabain, *Das Leben in uigurischen Königreich von Qoço (850-1250)*, Wiesbaden 1973, s. 62; E. A. Zachariadou, *Trade and Crusade: Venetian Crete and the Emirates of Menteshe and Aydın (1300-1415)*, Venice 1983, s. 145, 146, 148-149; *Système des mesures, poids et monnaies de l'Empire ottoman et des principaux états*

avec de nombreux exercices et des tables de conversion, İstanbul 1988, s. 16; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, İstanbul 1990, II, 288, 511, 515, 518; R. P. Duncan – Jones, "The Choenix, the Artaba and the Modius", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, XXI, Köln 1976, s. 43-52; Orhan Şaik Gökyay, "Halk Dilinde Ölçü Birimleri", *TFAR*, I/1 (1981), s. 45; M. Vekov, "Maßeinheiten in den Bulgarischen Ländern vor der Einführung des Metrischen Maßsystems", *Bulgarian Historical Review*, XXVI/1-2, Sofia 1998, s. 133-134; Zeki Kaymaz, "Anadolu Ağızlarında Ölçü Bildiren Kelimeler", *Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, sy. 9-10, İstanbul 1998, s. 403; SA, III, 1569-1571; Pakalın, III, 357.

CENGİZ KALLEK

ŞİNKİT

(الشنقيط)

Moritanya'da tarihî bir şehir.

Moritanya'nın kuzeyindeki tarihî Bilâdü-şinkit bölgesinin merkezi olan Şinkit (Şincit), Adrar eyaletinin yarı çöl platoları üzerinde kurulmuştur. Fransa hâkimiyeti öncesinde Moritanya karşılığında da kullanılan ve sömürge döneminde Chinguetti (Chinguitti, Chinguit, İng. Shinqit) biçiminde yazılan Şinkit kelimesinin Berberî dilinde "at pınarı" anlamına geldiği belirtilir, bu ismin seramik bir kaptan geldiği de söy-

lenir. Günümüzde Moritanya'nın on iki idarî bölgesinden Adrar eyaleti sınırları içinde kalan Şinkit şehrinin ilk defa 160 (776) veya 165 (781) yılında kurulduğu görüşü yaygındır. Bu ilk şehir zamanla kumlar altında harabeye dönmüş, IV. (X.) yüzyılda hemen yakınında bugünkü şehrin bulunduğu yüksek arazide yeni bir şehir tesis edilmiştir. Şinkit'in ikinci defa 660 (1262) yılında kurulduğu da söylenmektedir. Mağrib-i Aksâ (Fas) topraklarından sayılan Şinkit, bu tarihten itibaren Kuzey Afrika ile Siyah Afrika arasındaki kervan ticaretinin önemli noktalardan ve bölgenin dinî ve ilmî merkezlerinden biri haline geldi. Murâbitlar Devleti'nin kurucusu Abdullah b. Yâsîn'in bölgeye yerleştiği Mâlikî mezhebi bütün Batı Afrika'ya yayıldı; aynı dönemde tarikatlar da Moritanya'nın dinî hayatında gittikçe artan bir önem kazanmaya başladı. XIII. yüzyılın ortalarından XV. yüzyılın ortalarına kadar Merinîler'in yönetimi altında kalan Şinkit bölgesi, daha sonra XV. yüzyılda Mısır'dan bölgeye gelip yerleşen Benî Ma'kıl'ın bir kolunu teşkil eden Hassânîler'in eline geçti. Hassânîler'in geliştiği ilmi hareketi daha da canlandırdı. Şinkit ve çevresinde önce Berberice'nin bir lehçesi konuşuluyordu. Benî Hassân'ın buraya gelişmesiyle yerli dillerle Arapça'nın karışmasından Hassâniyye lehçesi oluştu ve bölgede en yaygın dil haline geldi.

Daha ziyade Adrar emirlerinin hâkimiyetinde kalan Şinkit şehri, idarî ve siyasî bir merkez olmamasına rağmen bölge şehirleri içinde ün kazandı. İslâmiyet'in Bilâdüssüdan'ın batı ve merkezî bölgelerinde yayılmasında Şinkit âlimleri önemli rol oynadı. Bu şöhretini ülkenin en önemli ilim merkezi olmasıyla kazandı. Şinkit'te yetişen âlimler diğer İslâm ülkelerinde de tanınıyordu. Bu âlemlerden faydalanmak için Batı Afrika şehirlerinden çok sayıda öğrenci buraya geliyordu. Öğrenciler dinî ilimler yanında astronomi, matematik ve tıp eğitimi de alıyordu. Şinkit'e dışarıdan gelip eğitimlerini tamamladık-tan sonra ülkelerine dönen öğrencilere Şenâkuta (Şenacita) denilirdi. XVII. yüzyılın başlarından itibaren Batı Sahrâ'nın ilim ve kültürüne damgasını vuran Şinkit bölge halkı nazarında Mekke, Medine, Kudüs, Dımaşk, Kahire ve Kayrevan'dan sonra İslâm dünyasının yedinci mukaddes şehriydi. Şinkit'in bu önemi XVIII. yüzyılda arttı. Binlerce yazma eserin bulunduğu kütüphaneleriyle kütüphaneler şehri olarak tanındı ve bu şöhretini günümüze kadar devam ettirdi. Meşhur edip ve mütefekkir Ahmed b. Emîn eş-Şinkitî, müfessir Muhammed Emîn eş-Şinkitî gibi temsilcileriyle adını

bütün İslâm dünyasına duyurdu. Tasavvufun yaygın olduğu bölgede ilk defa Kâdiriyye tarikatı faaliyet gösterdiyse de özellikle XIX. yüzyılda Ticâniyye mensuplarının sayısı onları geçti. Bunda, 1789'da tarikatın kurucusu Şeyh Ahmed et-Ticânî'nin, hac dönüşü Fas şehrinde kendisini ziyaret eden gelen Şinkit'in İdev Ali kabilesinden Muhammed el-Hâfız el-Muhtâr'ı tarikatı Batı Afrika ve Batı Sahrâ'da yaymakla görevlendirmesinin büyük etkisi oldu. Muhammed el-Hâfız 1830'da vefat ettiğinde kabilesinin tamamı Ticânîliği benimsemiş, onun müridleri aynı maksatla Mali ve Senegal gibi çevre ülkelere gitmişlerdi. Şâze-liyye'nin Nasriyye kolu ise Şinkit'e yine İdev Ali kabilesine mensup Hamdî vuld (veled) Muhtâr vasıtasıyla girdi. Şinkit'i meşhur eden diğer bir husus şehrin bölgedeki hac kervanlarının toplanma ve hareket merkezi olmasıydı. Şinkit'ten yola çıkan hacılara da Şenâkıta denilirdir. Bu kabileler Fas üzerinden Hicaz bölgesine giderdi. Bilâdüssûdan ile Şinkit arasında binlerce deveden oluşan kervanlar başta tuz olmak üzere çeşitli ticaret malları, XII. yüzyılda Arabistan'dan gelen kervanlar ise Şinkit'ten fil dişi, altın ve diğer madenleri taşırdı.

Şinkit halkının çoğunluğunu Araplar ve Berberiler teşkil etmekle birlikte Bilâdüssûdan'dan gelip yerleşen Sarakole (Soninke), Fülânî, Tukulor ve Bambara gibi siyahî kabilelere mensup insanlar da bulunmaktadır. Hassâniye Arapları ile Berberiler arasındaki evliliklerle melez bir nesil ortaya çıktı. Halkın bu etnik farklılığı yüzünden şehirde iç kavgalar eksik olmaz ve zaman zaman şiddetli çatışmalar meydana gelirdi. Bu çatışmalar iç göçü de beraberinde getirirdi. Şairler ve kütüphaneler şehri diye tanınan Şinkit'teki on iki camiden en önemlisi olan ulucaminin kütüphanesinde 1300 yazma eser vardır. Kütüphaneler, Şinkit'teki Mektebetü Ehli Hibbet ve Tîşit'teki Mektebetü'l-evkâf gibi vakıf kütüphaneleri şeklinde düzenlenmiştir. 1784-1869 yılları arasında yaşayan Sîdî Muhammed vuld Hibbet tarafından kurulan Mektebetü Ehli Hibbet'te 2000 yazma eser korunmaktadır. Şinkit'in ikinci önemli kütüphanesi Mektebetü vuld Ahmed Şerîf olup kurucusu Ahmed Şerîf, kütüphanesindeki eserlerin önemli bir kısmını Tunus'tan getirdi. Bu kütüphanenin zengin koleksiyonu içinde İmam Mâlik'in ceylan derisi üzerine yazılmış *el-Muvaḫḫa*'ı da yer almaktadır. Üçüncü yazma kütüphanesi Mektebetü Ahmed Mahmûd olup burada 400 yazma eser ve aileye ait 1400 belge mevcuttur.

Fransa sömürge idaresi Moritanya'yı on idarî bölgeye ayırmış ve Şinkit'in içinde yer aldığı Adrar bölgesinin merkezi olarak Atâr şehrini belirlemişti. Ancak 1907'de Şinkit merkez yapıldı ve bu durum 1937 yılına kadar devam etti. Ardından on iki eyaletten biri olan Adrar'ın idarî merkezi tekrar Atâr'a alındı ve Şinkit oraya bağlandı. Bu durum Şinkit'in eski önemini kaybetmesine ve nüfusunun azalmasına yol açtı. 2000 yılında 4711 olan nüfusu 2009 yılı başlarında 4500 civarında bulunuyordu. Şinkit, 1996'da UNESCO tarafından Dünya Kültürel Mirası olarak kabul edildi. Şehir halkına göre İslâm dünyasında inşa edilen ikinci minare olan ve günümüze ulaşan Şinkit Ulucamii minaresi Moritanya Devleti'nin millî sembolü oldu. Şehirde bir havaalanı bulunmaktadır. Öte yandan 2006 yılında üretime başlayan, başkent Nuakşot'un 80 km. güneybatısına düşen Atlas Okyanusu'ndaki petrol alanına Şinkit (Shinqit Oil Field) adı verildi. Şinkit hakkında çeşitli kitaplar yazılmıştır. et-Tâlib Muhammed b. Ebû Bekir es-Siddîk el-Beurtellî'nin *Fethu's-şükûr fi ma'rifeti a'yanî ulemâ't-Tekrûr*, Sîdî Abdullah b. Hadîdî'nin *Şahîhât nakl fi'l-ʿAleviyyât İdev ʿAlî ve Bekriyyât*, Ahmed b. Emîn eş-Şinkitî'nin *el-Vasîḫ fi terâcimi ʿüdebâ'i Şinkit*, Halîl en-Nahvî'nin *Bilâdü Şinkit: el-Menâre ve'r-ribât* adlı eserleri bunların en meşhurlarıdır. H. T. Norris, *Shinqiti Folk Literature and Song* adıyla bir kitap (Oxford 1968) ve "The History of Shinkit According to the Idaw Ali Traditions" isimli bir makale (*Institut français de l'Afrique noire*, XXIVb/3-4 [Dakar 1962], s. 313-409) yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman b. Abdullah es-Sa'dî, *Târîhu's-Sûdân* (nşr. ve trc. O. Houdas), Paris 1964, s. 22; Ahmed b. Emîn eş-Şinkitî, *el-Vasîḫ fi terâcimi ʿüdebâ'i Şinkit*, Kahire 1409/1989, s. 422-427, 475-478; M. Yusuf Muklid, *Mûritânyâ el-ḥadîşe*, Beyrut 1960, s. 40, 133-139, 141-143; M. Hiskett, *The Development of Islam in West Africa*, London 1984, bk. İndeks; "Chinguetti", *Lieux et peuples d'Afrique: Mémoire d'un continent*, Paris 1987, s. 57; "Mauritanie", a.e., s. 156; Muhtâr vuld Hâmid, *Hayâtü Mûritânyâ: el-coğrâfiyâ*, Rabat 1414/1994, s. 9, 83-84, 211; a.m.f., *et-Târîhu's-siyâsiyye*, Beyrut 2000, s. 59, 63-64, 228-229, 236-237; Ahmed vuld Muhammed Yahyâ, *Fihrisü maḥtûḫâtü Şinkit ve Vâdân*, London 1417/1997, s. 9-12; Chouki El Hamel, "The Transmission of Islamic Knowledge in Moorish Society from the Rise of the Almoraids to the 19th Century", *Journal of Religion in Africa*, XXIX/1, Leiden 1999, s. 77; L. Werner, "Mauritania's Manuscripts", *Saudi Aramco World*, LIV/6, Houston 2003, s. 3-16; Ousmane Kane, "Shinkit", *EI*² (Fr.), IX, 462-463.

ŞİNKİTİ, Ahmed b. Emîn

(أحمد بن الأمين الشنقيطي)

Ahmed b. el-Emîn b. Muhammed el-Emîn b. Osmân el-Alevî eş-Şinkitî (ö. 1913)

Moritanya edebiyatına dair ilk eserin müellifi, Arap dili ve edebiyatı âlimi.

1280 (1863-64) veya 1289 (1872) yılında eski adı Şinkit olan Moritanya'nın Trârze bölgesindeki Mezerzre'de doğdu. İlim adamları yetiştirmiş İdev Ali Zivâye ailesine mensup olup annesi Hatice, Şinkit Aglâl kabilesinden iyi eğitim almış bir hanımdır. Memleketinde göçebe okullarında Arap dili ve edebiyatı ile İslâmî ilimler tahsil ederek yetişti. 1315 (1897) yılından itibaren Moritanya'nın Tagant bölgesine, Fas'ın Miknâs şehriyle diğer şehirlerine yaptığı seyahatlerde birçok âlim ve ediple görüşme imkânı buldu. Bu arada Moritanya'nın Simâre şehrindeki Şeyh Mâûlayneyn'in zâviyesini ziyaret etti ve burada bir süre kaldı. 1317 (1899) yılında hac vazifesini yerine getirdi; Mekke ve Medine'deki âlimlerden faydalandı. Daha sonra Rusya'ya giderek özellikle müslümanların yaşadığı bazı bölgeleri ve Kazan'ı gördü. Ardından Türkiye'ye geçti. Anadolu'yu dolaştı, İstanbul ve İzmir'i gezdi, ilim merkezlerini ve kütüphaneleri ziyaret etti. 1901'de Türkiye'den ayrılıp Suriye'ye gitti (*el-Vasîḫ*, s. 516), buradaki bazı âlim ve şahsiyetlerle görüştü. Hayatı boyunca evlilik yapmayan Şinkitî, 1902'de yerleştiği ve ömrünün sonuna kadar kaldığı Kahire'de ilmî inceleme, telif ve neşir faaliyetleriyle meşgul oldu. Mısır ulemâsından nakîbüleşraf Muhammed Tevfik el-Bekrî, Ahmed Teymur Paşa, Mâlikî fakih ve Ezher şeyhi Selîm el-Bîşrî, Şeyh Muhammed el-Besyûnî, edip ve şair Muhammed Mahmûd eş-Şinkitî et-Türküzi ile yakın ilişki kurdu. Muhammed Emîn el-Hancî'nin desteğiyle telif ve tahkik çalışmalarını onun yayınevinde neşretme imkânı buldu. Hemşehrisi Türküzi ile başta Arap şiiri olmak üzere lugat ve nahve dair sert tartışmalar yaptı (*a.g.e.*, s. 381, 383-386, 394, 396-397). Ticâniyye tarikatına mensup olarak zâhidâne bir hayat yaşayan Şinkitî 20 Ağustos 1913 tarihinde Kahire'de öldü. Çok güçlü bir hâfızaya sahip olan Şinkitî'nin *el-Vasîḫ* adlı eserinin büyük kısmını ezberinden yazdığı nakledilmektedir (*el-Vasîḫ*, Muhammed Muhtâr Veledd Ebbâh'ın mukaddimesi, s. 6). Fıkıh, usûl-i fıkıh, hadis ve tasavvuf alanlarında da önemli birikime sahipti.